

SÕDUR

SÕJAASJANDUSE AJAKIRI
Õpetuskomitee väljaanne

ILMUB KAKS KORDA KUUS ÜHES KUULISAGA.

Nõ 22.

Laupäeval, 12. novembril 1921.

III. aastakäik.

Sisu.

- N. Reek: **Ühise sõjalise doktriini väljatöötamise tähtsus juhtide seas.**
- N. Reek: **Dchwitseride aukraadidest.**
- I. Lutsar: **Suhatused tänkistide väljaõpetamiseks.**
- J. Riisenberg: **Cesti ratsawägi 1917. aastal ja temaga ühenduses olevad sündmused.**
- t — **Bibliograafia.**

Ühise sõjalise doktriini väljatöötamise tähtsus juhtide seas.

(Wäljawõte N. Reek'i loengutest X kursustel.)

(Järg).

Kindral Klembowski oma teoses „Стратегический очерк войны 1914 — 1918 г. часть 5“, harutades 7. ja 9. armeede poolt 14. XII — 26. XII. 1915 ja Vääne ja Põhja rinde armeede poolt 5. — 14. III. 1916. a. ette võetud pealetungimiste nurjamineku põhjust, kirjutab:

A) 7. ja 9. Armeede tegewuse kohta:

„Operatsioonid nurjamineks, mille peale nii palju lootust pandi, lutsus välja terve kirjawaheuse peaforteri, rinde staabi ja armeede staapide wahel, et selgitada selle põhjust. Kahtlemata avaldas halb ilm sõjavägede tegewuse peale suurt mõju: sadas lund, mis ruttu sulas ja Austria kangeltsi mitte korralikud teed nii porieks teigi, et toiduainete ja lastemoona vedu suuri raskusi sünnitas ja hobused suurel arwul lõppestid; lahingus ei saanud jalgwägi järtsioofse toimetada, sest jalad wajasid sügawasse pehmeesse maapinda; inimesed lamasiid poris mitte ainult ahelitus, waid ka kaugeles reserwides, sest et tegewuse raioonis

juurem osa elutohti maha oli põletud. Kuid peale nende põhjuste, mille kõrwaldamine oli wäljaspool inimese wõimist, olid ka wead juhtimises. Olulijemad neist olid: 1) päämise pealetungi rinne oli liig lühike, nii et waenlase põiktuli sellest läbi ulatas; 2) pealetungi toimetasiid liig nõrgad jõud; pealetungi esimeses perioodis tampis V Kautkaasia korpus toha peal, XVI armeekorpus ja III Turkestaani brigaad olid warus; pealetungi teostasiid ainult XXI ja II A. korpused, j. o. wähem kui 50% kätutada olewatest jõududest; pealetungi teises perioodis V Kautkaasia korpus hakkas energiliselt peale tungima, kuid XXI A. korpus leppis ainult tuleandmisega; wõitlusjoonele warust wäljatoodud Turkestaani brigaad ei suurendanud wõitlejate arwu, sest et wastaw osa II korpuselt reserwi tõmmati; 3) 9. Armees suurttüwägi ei täitnud oma ülesannet — purustada waenlase traattõkfeid; lõpuks 4) tähtsam wiga seisib äärmiselt pealiskaudses waenlase luuramises, „glawkojus“ küsis armeedelt raske juurtükiväe tule wäikese tagajärge põhjusti; 9. Armees wastujest, näituseks, selgus, et temale oli täielikult ootamata: waenlase positsioonide ühikute osade paigunemine nii, et nad andsiid üksteisele tiibkaitset; traattõkfe kolme rea olemasolu, kusjuures mõned read olid maskeerimiseks mustats wärwitud ja mõnesse elektriwool lastud, waenlase kuulipildujate pesade ja tugewate jalgwäe warjupaikade rohkus. Wuidugi oli jarnase pealiskaudse luuramise tõttu edu enam kui kahtlane. Kindral Sherbatshew luges ebaedu peapõhjusteks laengute puudust, ehk täpisepealsemalt üteldes „glawkojusi“ poolt ülesnäidatud kuritahlikku kottuhoidmist nende tarwitamises, kuid selles juhtes ei olnud Sherbatshewil täiesti õigus; kindral Swanow ei püüdnud sugugi laengute tagawara moodustada waid kottuhoida — asja kahjuks, kartes ainult, et armeedele olewa lastemoona korruga wäljaandmine toob nende enneagset äratarwitamist; „glawkojus“ andis lastemoona wälja nii ütelda portsjonite näol, „jedamõda kuidas ennem wäljaantud äratarwitati.“

Nii oli laialistes raamidest mõeldud operatsioonil mitte ainult nulliline, waid isegi negatiivne tagajärg wenelaste juure (1½ — 2 kordse) ülekaalu juures. Armeed kaotasid selles pealetungis 14 — 25. XII:

9. Armeed	194 ohw.	21781 sõd.
7. "	317 "	24511 "

Kokku . . . 511 ohw. 46292 sõd.

B) Lääne ja Põhja rinde armeede kohta:

"Põhja ja Lääne rinte pealetungi operatsioonid lõppevad nurjaminefuga; 2 — 3 tuhande wangi ja mõne suurüksi võtmine ja waenlase tagajärgumise mõnes osas 2 — 3 wersta tagasi muidugi ei kaalunud meie kaotusi, mis mõnes osas ulatasid kuni 50%.

Milles seisid ebaedu põhjused? Neid oli palju, esimesena märkis neid omis telegrammes „nashamerh.“ Siis trükkis kindral Gwert oma staabis broshüüri: „Teie armeed puudused lahingute perioodi ajal märtsis 1916. a.“ Selles on äranäidatud, nagu ka Aleksejewi telegrammis, terve rida taktilisi wigu. Neid kõiki meie ei too, waid märgime ainult kaks suuremat wäärnähtust, mis kuuluvad strateegia juurde ja mis kordwad pea igas meie operatsioonis: 1) wäeh wiiake lahingus'e osade kaupa, naabrid seisawad tegewusel; tagajärjeks on korpuste järkjärgulised löömise waelale poolt; 2) reserveid hiljaksjäämine. Selle juurde peab veel lisama sõjawägede tegewuse nõrga juhtimise juhtide poolt. Gwerti kaks gruppide loomijega suuremal ühtluse saamutada oli ennem kahjulik kui kasulik: uuesti formeeritud grupis ei tunne kõrgem juht temale alluwaid wägesid, need jälle ei tunne teda; peale selle ei ole gruppide juhtidel wastawaid staape ja nüüdseja lahingutes nii oluliselt tähtsaid sideabinduusi (telegraaf, telefon).“

Kindral Klenbowski harutustest on selgesti näha, et lõkask juhatus e oskus ja kindralstaabi tege wus. Nii kui ei mõistnud liitwajõja teerulistes oludes Wene juhid ja kindralstaap töötada (Kennenkampfi, Samsonow), nii ei suutnud ka kõhtjõja lihtjamatel oludes Wene armeed ühelmeel töötada. Peapõhjuseks selleks on — kõrgema juhatus (ütleme siin — kõikide armeede juhtide ja suuremal jaolt ka korpuste juhtide) ja kindralstaabi puudulik rahuaja wäljaope juhtimise alal Kordus wana wiga; Wene Jaapani sõda 1904 — 1905 a. polkow. Resnamowi (Wene Sõjafadeemia sõjakunsti professori) sonade järele, kaotati peaaesjalikult selle tõttu, et „Wene juhid ei tunnud uue aja sõja tingimisi.“ Sellel arwamisel on ka parun Dettau Dieti üttele „Kriitik des Weltkrieges“ autor: „Mis juhatus wäljaopees rahuajal läbilastud, hooletusse jäetud, ei suudeta sõja ajal täita.“

Abindubets ülalmainitu kõrvaldamiseks ja uue aja sõja ühtlase arusaamise, ühtlaste tegewuswõtete loomiseks, juhtimise oskuse kättejaamiseks nii juhtidele kui ka kindralstaabi ohwitseridele on:

Kõrgemad sõjalised kursused; taktiliste ja strateegiliste ülesannete lahendamine kaartidel; wäljõidud; sõjalised mängud; aruande tööd; ettekanbed

loomad waimlise ühenduse nii juhtide ja kindralstaabi ohwitseride seas, kui ka juhtide ja kindralstaabi ohwitseride wahel.

Kindralstaabi wäljõidud; nooremate kindralstaabi ohwitseride kindralstaabi walitjuse strateegilise töö juurde kujukumine

loob waimlise ühenduse kindralstaabi keskorgaani ja sõjawäe kindralstaabi wahel.

A) Kõrgemad sõjalised kursused on sõjateaduse ja sõjateaduse, mis peab üldse osutama teadetege wust sõjakunsti arenemisele, laialilaotama jeda sõjaliste teadmiste näol kõigisse wäeosadesse ning ette walmistama spetsialiste sõjateaduste alal, kes wõiksid ning suudaksid sõjawäge edasiwiia progresi teel. Järelikult peawad kõrgemad sõjalised kursused haarama täielikult k iisi sõjateaduse harusid, nad peawad olema sõjaliskooliks.

Wäljamineks kõrgemate sõjaliste kursuste mõistest, kui sõjateaduse ja õpetatulest, tuleb temale alusets panna järgmised põhimõtted:

1) Kõrgemad sõjalised kursused ei ole mitte ainult kool — „wabrit“ — mis peab igal aastal wäljalastma teard arwu kõrgema hariduse saanud ohwitseri, waid tema üldiseks ehk eris ülesandeks peab olema kõige esmalt sõjakunsti kõikide harude läbitõõtamine ja täiendamine.

2) Päämised sõjateadused peawad olema strateegia ja taktika, sest et neis koonduvad kõik kõrgemad sõjalised teadmised. Oles teineteisega seotud niuõrd tihedalt, et nad terwitu moodustawad, peawad nad domineerima, ühendama ja suunima kõiki teisi sõjakunsti harusid, mitte midagi äraunustades, kuid ka ei üheski spetsialiseerudes.

3) Kõrgemad sõjalised kursused peawad olema eriti tihedast ühendusest sõjawäega, sest ilma selle tingimusega kujutats teadused endast eluruma doktriini, mis ei wastaks enam meieaegse sõjakunsti nõuetele. Nende kursuste töö esitajad peawad olema mehed, kes tunnewad sõjawäge, kes seal teeninud ja kes oma arusaamise sõjaasjandusest on omandand kogemuse põhjal (soowitaw sõjas); sõjakunsti alalise progresi pärasit, mis oleneb tema tehnilise külje täienemisest, peab kõrgemate sõjaliste kursuste juures asuma sõjaprofessorite kool, mille liikmed ühed wahetuwad teistega, kes alati walmis jatkama sama tööd, ainult uute kogemustega, mis saadud sõjawäest, ning uute jõududega, wõttes kaitusele praeguseid sõjakunsti nõudeid ja arawijates kõik wananenud, mis neile nõuetele ei wasta.

Nimult ülalmainitud põhimõtteist kinnipidades kõrgemaile sõjalistele kursustele wõimald b:

a) läbitõõtada ja täiendada sõjakunsti teooriat, kindlats määrates kõigi tema harude tarwitamist wägede sõjatege wuse praktikas, samuti kõigis asutustes, nüüdisaegse sõjadoktriini põhjal;

b) ette walmistada sõjateaduste esitajaid, kes pühendawad end kõrgemale teaduslikule tööle;

c) saata sõjawäe ridadesse ja asutustesse wõimalikult suurema arwu haritud ohwitseri, kes esinewad, ühest küljest, teaduslikkude teoreetiliste ja praktiliste teadmiste laialilaotajatena kogu sõjawäelaste ringkonnas, ning, teisest küljest, ku utawad endist haritud ning teoreetilist ette walmistatud juhtuwa elemendi kõigis astmetes;

d) oma kirjatoõdtega (perioodiline sõjaline ajakirjandus, teaduslikud tööd ja kirjaraamatud) harida ja õpetada sõjawäelaste ringkonde.

B. Taktiliste ja strateegiliste ülesannete lahendamine kaartidel on, ühelt poolt, abinduks kindlustada teooria uurimisel saadud teadmi ning wäljatõõtada nende tarwitamise oskust ja, teiselt poolt, on ette walmistuse wäljõidudele ja sõjalistele mängudele; ühes sellega juhatajatel on laialine wõimalus wäljatõõtada olukorra hindamise oskust, otjuse tegemise wõimet, ühtlustada ülesannete lahendamise abil taktilisi waateid, laiendada ojawõtjate taktilist ja strateegilist filmapiiri. Seejuures tehnika, eriti aga sõjariistade tehnika, edujammud peab arwesse wõtama täies ulatuses. Taktiliste ja strateegiliste ülesannete

jaoks peab walima nende maafondade kaarte, milles sõja lahtipuhkemise korral tegutseda tuleb. Ülesannete kottuseadmisel peab selle sõjaväe organisatsiooniga ning koosseisudega tegemist tegema, misjagune meil ja waenlasel sõjaajal arwatawasti saab olema. Juhtimisetöö jaotus juhtimise orgaanide wahel peab saama täielikult läbiwiidud. Taktiline ja strateegiline oluford peab täiesti loomulik olema, direktiivid, käsud, teadaanded ning teadustused peawad sešjamas wormis ning wiisil kirjutud olema, nagu see tegelikult sõjajäljal sünnib.

Igat peensust tuleb tähelepanna, nad peawad werre imbuma. Strateegiliste ja taktiliste ülesannete kottuseadmisel peab kinni peetama põhimõttest, mis feldmaršhal Schlieffeni poolt ülesseatud, Sotša kindralstaabi ja juhtide ettevalmistuses teostud ja millest kindr. Falkenhauzen omas teoses „Der Große Krieg der Jetztzeit“ kirjutab järgmiselt:

„Praegune aeg nõuab igalt ohwitserilt, kes omal kohal edukalt töötada tahab, selget ja kindlat ettekujutust sellest keerulisest mehhanismist, mida nüüdseaja sõjaväed ehitawad. Nagu igas teaduses, nii ka igas elawas asjas peab kõigepealt terwiku üle selgusele jõudma, et pärast ühikasju tundma õppida ja neid kajutada.“

„On olemas kalduvus teha wahet suurte ja väikeste asjade wahel, kus üres esimeste ees tuntuks wäga laialist karti. Sõral „strateegia“ on paljude jaoks kohutaw sõla, arwatakse, et küllalt taktikast. Kuid need on ainult sõnad, mille mõistet raske kindlaks määrata, nende wahel piire tõmmata on weel rassem. Sõja juhtimise tingimused nii juures kui ka wäikeses mõõdus on ju ühed ja needjamad. Ilma juure mõistmata ei wõi terwiku olemusest arusaada ja samuti ka wäikest.“

„Seepärast peab see, kes soowib end põhjalikult sõjakunsti saladustesse pühendada, mida, nagu igat teistki kunsti, peab teatawal määral uurima, alustama uurimist ülewalt. Tema peab õppima sündmuste käiku juures mõõdus, et wõida pärast tegutseda ja täiendada wäikeses, waatamata selle peale, kas teda kutsutakse eht mitte kõrgemate ametite peale, mida aga igati kõigepealt arwesse wõtab. See hädaoht, et sõjaasjanduse õppimine juures mõõdus wõib õppijate auhnuist äratada, lähed ruttu möõda, kui töö pealistsandjet iseloomu ei kannu. Tungimine suure sõja raskesse alasse toob tingimata tagasihoidlikkust.“

Taktilised ülesanded peawad nii kottuseatud olema, et nad nõuaksid oma ja waenlase kõikide sõjariistide määrustikkude süwendud uurimist, mis meie sõjakunsti murrangu ajal dige tähtis on. Suur sõda on tehnika hiigla arenemise tõttu murrangu taktikasse toonud. Selle tagajärjel on kõikide rahwaste sõjawägedes suure red tööd käimas uute määrustikkude loomise alal. Ilmuwaid uusi määrustikke tuleb uurida ja tähtjaks abinõuks selleks on — taktiliste ülesannete lahendamise kaartidel.

C) Wälisõidud on taktiliste ja strateegiliste ülesannete lahendamine juba tegelikult maastikul. Nende peaaesandeks on anda nii juhtidele kui ka kindralstaabi ohwitseridele selge ettekujutuse meie aja tegewuse ruumi ulatusest. Nad peawad samuti sündima maafondades, mis sõja lahtipuhkemise korral tegewuse piirfondades wõiwad saada. Täpipealne maastiku olude tundmine on wälisõitude ülesannete lahendamisel peatingimuseks. Ka siin peab oluford tema terwikus täiesti loomulik olema. Ülesannete täitmise hindamine ja arutamine peab sündima kohal, maastikul. Kõik eelpool toodud nõudmised, mis ülesseatud taktiliste ülesannete lahendamisele kaartidel, peawad ka wälisõitudel alalhoitud saama. Wälisõidud täiendawad taktiliste ülesannete teostamist kaartidel, nad on nende jatkamine. Kõik tehnilised abinõud sõjaväe juhtimiseks peawad wälisõitudel tarwitamist

leidma. Siin õpib kindralstaap ja juht tundma, mis wõib see eht teine tehniline abinõu tegelikus tegewuse ruumi ulatuses anda. Wälisõitude eestujaks, eriti kindralstaabi wälisõitudele, on feldmaršhal Moltke kindralstaabi wälisõitud 1858 — 1869. aastatel. Neis nähtud waew on kroonitud hiiglawate wõitudega 1866. ja 1870 — 1871. sõdades. Kuid wälisõidud nõuawad head ning hoolikat ja läbimõeldud juhtimist. Ainult sel tingimisel toowad nad kasu ja on wiljarikkad.

D) Sõjalised mängud on wastastikune taktiliste ja strateegiliste ülesannete lahendamine kaartidel, mis juures oluford on muutlik, elaw, mis saawutakse wastastikuse tegewusega. Et sõjalised mängud kasu tootaksid, peab raudse kindlusega loomulikust asjade arenemisest kinni pidama, kui seda ei ole — toowad mängud ainult kahju, luues ebaloomuliku ettekujutuse. Kõik ülalpool ülesseatud nõudmised taktiliste küsimuste lahendamisele kaartidel on ka täies ulatuses makswad sõjaliste mängude juures. On kasulik, kui wastane tegutseb wiiside järele ja organisatsioonilis, mis meie tõelikkudel waenlastel tulewikus sõja korral tarwitusel on.

E) Ettekanded, mis teaduslikult ning kawa-kindlalt juhitud, on wägewaks sõjateaduse arendamise abinõuks, wäidete ühtlustamiseks ning filmaringi laiendamiseks. Teemade wäljaandmisel peab iga ettekandja individuaalsete mõimteid ning teaduslikke ja waimilisi kalduwusi arwesse wõtma. Ettekanded peawad järgnema waidlusele, mis heal, kindlal ning teaduslikul juhatusel on paremaks abinõuks ühise arusaamise loomiseks. Teemade walikul ülalpool ülesseatud eesmärgi saawutamiseks peab põhimõtteks wõtma, et wäidete selgitamiseks sõjapidamise puutuwate küsimuste suhtes on esimeseks ja kõige ustawamaks aluseks minewiku uurimine. Läinud sündmuste käik esineb nende plaanide ja kawatuste ekkimutuna näitajana, mis tulewad elluwia tulewikus. Sündmuste uurimine annab igas suhtes tähele ja kindla toetuspunkti järeldustele nii olemikus kui tulewikuski. Minewik seab meie silmade ette need abinõud, mida kajutaksid suured wäejuhid. Seepärast on kõikide aegade sõjaajaloo uurimine tarwilik alus kõigile, kes tahawad arusaada ja haarata praeguse aja sõjaasjanduse nähtusi.

Mis wõib anda ajaloo uurimine, on näha feldmaršhal Schlieffeni sõnadest feldmaršhal Moltke kohta: „Tema muutmata rahulik waade oli tulewiku poole pöördud ja ta tundis tulewiku, mitte kui „prophet“ wõi „selgeltnägija“, waid kui üks neist, kes minewiku roamatust oli oppinud lugema, mis tuleb ja mis tulema peab“.

Uurides sõdade ajalugu, peab ka ühes sellega colonel Fuller'i põhimõttest kinni pidama, et „tulewikus peab sügawalt tegemist tegema sõja mehhanikaga. Peab uurima modern injeneri ajakirju ja wanu, sajad aastad tagasi tehtud, äratõmbeid, joonistusi, mis kirjeldawad tulewikustajaid ja gaaspomme — see paneb „aju wõlbid“ wibreerima ja äratab uusi ülesleidmisi. Peab uurima sõjariistade arenemist Sarrisja'st peale kuni „Luf“ kuulipildnjani. Tegelikult peab saama „pühendatuks“ sõja-instrumentide bioloogiasse. (Adept in war: tool biology).

„Kritik des Weltkrieges“ autor ütleb, et „sõjawägede kindralstaabi ülema, kõrgemate wäejuhtide, armeede kindralstaabi ülemate ja lõpuks kõrgema Sõjaväe Juhtimise ofakondade wäeosade ülemate kohtel nõuti peale töõwõime, täpipealsuse ja taktilise kooli igatahes weel rohkemat. Siin pidi nõudma üleulatawat pilka üldhariduses, s. o. majandusliste, kultuuriliste, riigialoosliste, sotsiaalpoliitiliste, tehniliste, psühholoogiliste j. n. e. küsimuste üle. Taktika ja sõjaajaloo põhjalik teadmine pidi geenius, wäejuhi instinkti juureks operatsiooniks arendama“.

Lisan siia juurde, et iga ohvitser peab omama selge pilgu ülalmainitud asjadesse.

Et seda kõike kätte saada, ei jattu ühe inimese võimet ning jõudu, ja ettekanded on selles mõttes kõige paremaks abinõuks, olles töö jaotuse põhimõtte — prognoosi põhitingimuse — teostajaks.

Kõiksugu aruanded, eriti aga aruanded tehnikalistest katsetest, manöövrimest, sõjaväe ülemaadetest, omandavad äärmise tähtsuse nii filmaringi laiendamiseks, kui ka võtete ühtlustamiseks.

A. Kindralstaabi välisõidud teostades kõik, mis veldud ülalpool välisõidudest, peavad peaaegselt andma „juhtimise tehnika praktika“ tegemise ruumi tegelikus, tõelikus, ulatuses. Kui niisugustel on neil meie ajal äärmise tähtsuse. Senini tihhi segati „välisõidude“ ning „kindralstaabi välisõidude“ mõisteid. Esimesed peavad, ettevalmistama juhte, teised — nende abilisi — „juhtimise tehnilise külje“ korraldajaid. Esimeste teostamisel esimesel kohal on „otjuse tegemine“, teiste teostamisel — „otjuse tegemise ettevalmistamine“ ning tehtud „otjuse elluviimine“. Seda ei tohi segada, kuid neid ei tohi ka kunstlikult eraldada. Loomulikkus on igalpool eeltingimuseks — asi seisab selles, mille peale tuleb suuremat rõhku panna sel ehk teisel harjutamise alal.

B. Nooremate kindralstaabi ohvitseride kutsumine kindralstaabi valitsuse strateegilise töö juurde — võtte, mida laialises ulatuses tarvitas feldmaršal Moltke, et luua ühemeelse kindralstaabi ohvitseride korpusse ning niivõõleerida tema koosseisu, kõrvaldades vähem andertkaid ja mittewastavaid. Kuni 1914. a. tarvitas Saksa kindralstaab seda võtet ja lõi selle abil suurepärase kindralstaabi koosseisu.

Ohvitseride aukraadidest.

(Wastuseks G. L-le).

N. Reek.

Täiesti õige ja loomulik on loobuda üksford ja igawejeks endise Wene ohvitseride aukraadide süsteemist, üleminesse wäljamaa süsteemi pääle, kus enamasti kõigis riikides on kolm ülemohwitseri, kolm staabi ohwitseri ja kolm kindrali aukraadi. See on päewakorra küsimus; mul on kindlasti teada, et selles alal tööd käimas on ja kuuldavasti saab see läbi wiitud. Kuid iga süsteemi, ka ohvitseride aukraadide süsteemi, omandamisel peab omandama mitte ainult selle wälimise, waid ka sifemise külje, ja selles suhtes näib mulle G. L. kõwasti efsinud olewat omas artiklis. Kõigis wäljamaa aukraadide süsteemides, aukraadide redelis peaaegmeteks on kapteni ja koloneli aste — üks on rooduülem, teine polguülem: kaks tähsamateft ametiteft meieaja sõjawäe süsteemis. Igas wäljamaa sõjawäes olid ja on nendes astmetes mehed — roodu pääl kaptenid, polgu pääl — kolonel'id ehk kolonel-leitnandid teatawa wanusega aukraadis.

Wõtame nüüd waatluse alla kapteni aukraadi wäljamaa oludes ja meie oludes ning nõudmised, millele peaks wastama mehed selle aukraadi saamiseks. Prantsusmaal, Saksamaal, Inglismaal oli ja on mees kapteni (rittmeisteri) aukraadis filmapaistew ja lugupeetud isik. Ka pensioniseadus on niiwisi kokkuseatud, et kapteni aukraadis sõjawäest lahitud isikut saawad küllalijelt kindlustud. Rooduülemate amet nõuab suurt wilumust teenistuse alal ja suurt inimeste tundmist kaswatuse alal. Seda ja teist ei saada mitte üle wõ.

Esimene — teenistuse wilumus — nõuab teatawat ja mitte juft wäga lühikeft teenistuse käiku ohwitseri kutjes, teine — inimeste tundmine — nõuab elurõõmuse ja kogemuse, ja see ei ole omane liig noortele meestele. Sellest põhimõtteft on fimmipeetud nii Saksa kui ka Prantsuse sõjawägedes, näituseks: Saksa sõjawäes, peale muu, et omandada kapteni aukraadi ja ühes sellega saada roodu ülemaks, tuli teenida ohwitseri kutjes mitte vähem kui 12 — 14 aastat ja siis kapteni aukraadis 6 — 8 aastat, pärast majori aukraadi omandamist edaspidine liikumine läks wõrdlemisi kiirelt, kuid ifkagi kindrali aukraadi said mehed mitte enne, kui nad 26 — 30 aastat sõjawäes ohwitserina olid teeninud; Prantsusmaal tuleb kapteni aukraadi omandamiseks teenida ohwitserina 7 — 10. a. ja kapteni aukraadis ka 8 — 10 aastat, nii et majoriks wõis saada mitte enne kui pääle 15. aastast teenistust ohwitseri kutjes; edaspidine liikumine läks juba wõrdlemisi kiirelt, aga kindraliks said mehed mitte enne, kui pärast 26 — 30. aastast teenistust ohwitseri kutjes. Sõja ajal oli muidugi liikumine aukraadides mõlemas sõjawägedes kiirem, kuid seda mitte nooremates, waid kõrgemates aukraadides. Kui meie wõtaksime nüüd waatluse alla wälfemad Euroopa riigid, mis sõda pole pidanud, siis näeme, et seal kaptenite ja majorite aukraadides on ifkagi mehed, kes wõrdeldes meie kaptenite teenistuse ajaga on tahetordjelt teeninud ja elu-aastate poolest 1½ ja wõib olla ka 2 korda wanemad kui meie kaptenid. Saksa sõjawäes, näituseks, leidub harwa kapteneid nooremaid kui 32 aastat, majoriif nooremaid kui 38 — 40 aastat ja kindral-majoriif alla 50 aastat.

Et ülewaade oleks täieline, wistame pilgu kapteni aukraadi ajalokse. Sõna kapten on tuletud Ladina keeleft — caput — pea; capitaneus — juhi mõiste. See sõna wõeti esimest korda tarwitusele Prantsusmaal ja nimelt kesaja algusel, millal nimetati kapteniteks kõiki kõrgemaid wäejuhte, kes olid kõrgemal maršaliteft. 1558. aastal Prantsusmaal nimetati esimest korda rooduülemaid kapteniteks, ja selleft jäigi see aukraad rooduülemate tundemärgiks. Nii siis, kapteni aukraad on wana ja tähtis aukraad ja on alati igal pool olnud rooduülemate tundemärgiks.

Kõike mainitult filmas pidades ja wõttes oma wäidete aluseks wäljamaa süsteemide mitte wälise, waid sifemise külje, loengi mina kõik G. L. wäited liikumise kohta aukraadides täiesti ebaloomulikkudeks, millel pole ei ajaloolist ega loogilist põhjendust.

Jättes ülemohwitseride jaoks kolm aukraadi, tuleb määrata miinimum norm, mis peab wäljateenitud olema rahujaja tingimustes, et omandada staabohwitseri — majori — aukraadi. See norm wõtta wäljamaa paremate sõjawägede eeskujul, mis juures selle miinimumi wäljaarwamiseks wõta tegelik teenistus ohwitseri aukraadis ja selle miinimumi teenistuse aastad jagada nii, et kapteni aukraadimi jõudmiseni oleks saawutud rooduülemale tarwilik wilumus ja inimeste ning elu tundmine; arwan, et selle miinimumi 2/3 aega tuleks teenida kuni kapteni aukraadimi ja 1/3 kapteni aukraadis. Kuid rooduülem olgu kapten, ei ole miskit loogilist põhjust teha seda staabohwitseriks rahu ajal. Üleminek uue süsteemi pääle ei tohi sündida selle programmi järele, mida joo wõtab G. L. Nii kui nii on meie ohwitseride koosseis wilumata ja noor, niiwõrd noor, et wäljamaalased ei saa selleft ilma tealud irooniata mõõda minna; alataja on kuulda küsimusi kaptenite ehk alam-polkownikute käest: „Kui wana Teie dieti olete?“ Ei maksa ka unustada okupatsiooniegetest sakslaste hirmu meie kõrgete aukraadide ees. Lihhi tuli ette pilt: Saksa tegeliku teenistuse leitnant, kohates meie kaptenit, hüüdis: „Donnerwetter! Wie jung ist der Mann“. Seda wiift tahabki saawutada G. L. oma staabohwitseride küpjetamisega. Ei, elukogemus ja teenistuse wilumus peawad andma

meile staabohvitseri, aga mitte aukraadide „faltomortaalid“ aukraadide süsteemide vahetamise juures. Üleminele uuele süsteemile, kinnipidades väljamaa süsteemide sisetähtsusest, peab sündima mitte üle ühe, vaid järgmiselt: üleminele uuele süsteemile määratakse kindlaks teenistuse aeg selles ja teises astmes ning miinimumid staabohvitseri ja kindrali aukraadi omandamiseks, ja juba väljaminekule sellest, anda alamkaptenitele ja leitnantidele vastavad vanused leitnandi aukraadis, mõnele isikule tuleb anda koguni vanus paar aastat ette, näituseks: leitnant X ja kapten Y pole uue süsteemi järele üdotavaid aastaid oma aukraadis väljateeninud, see aga ei tähenda, et nime- tud isikutelt tuleb nende aukraadid ära võtta, vaid päevatajus Babariigi sõjavägedele tähendab, et leitnant X lugeb leitnandi aukraadis vanusega 1923. aastast ja kapten Y 1925. aastast j.n.e.

G. L. unustab ära ühe asja, et meie meeste suured aukraadid võrreldes teenistuse vilumusega ja elukogemusega on kahe asjaolu tagajärg:

1) Vene süsteemi tagajärg, kus aukraadi ahnitusmõjuga taheti tõsta ohvitseri meeleolu sõjapidamiseks. Niisugust liikumist aukraadis, nagu Vene väes sõja ajal, ei olnud kusagil maailmas, kuid sellepärast vaatamata ei suudetud tõsta Vene ohvitseri enesepalga- vust ja ohvrimeelsust;

2) riigi ja ühes sellega sõjaväe loomise juures sõja ajal oli tarvis nii poliitiliselt kui sõjaliselt lüüa teatud arv aukraade ühelt poolt ja teiselt poolt püüti — olgem diglased — tõsta ka ohvitseride meeleolu.

Need olid hädaabinõud ja mõnikord koguni eba- loomulised. Miks peafime meie neid jatkama ülemi- neful uuele aukraadi süsteemile?

Rahuajal peab kõik sündima normaalselt, rahuajal ei tohi olla hüppeid, ei tohi olla aukraadide ahnitus- mist. Aukraad peab kindlasti vastama ametile, see aukraadide ja ametite vahetord peab olema ajalooli- selt ja loogiliselt põhjendud, aukraadi saamiseks ja see- pärast ka teatud koha omandamiseks peavad olema vastavad teenistuselised ja waimlijed omadused, ini- meste tundmine ja elukogemus. Näituseks riivi alal peaks aukraadide ja ametite vahetord olema järgmine:

alam-leitnant — noorem ohvitser roodus, eskadronis, batareis;

leitnant — vanem ohvitser roodus, eskadronis, batareis;

kapten — roodu, eskadroni, batarei ülem;

major — bataljoni, soomusrongi, ühiku roodu (distsip- linaar roodu) ülem;

colonel-leitnant — polgu ülema abi, ühiku bataljoni ülem;

colonel — polgu ülem.

Uue aukraadide süsteemi päälle üleminekul soovi- tangi aluseks võtta mitte välist külge, vaid sisu, kuid siiu ei tohi olla fantaasia saavutus, nagu ebaloomu- lik staabohvitseride küpsetamine teatud kohtade jaoks, ehk nende määramine roodude päälle rahuajal, milleks meie eesküju ei leia ei ajalooist ega praegusest ajast. Päälle selle soovitatakse veel enam õppida ja vähem au- kraade ahnitada, sest ka üleminekul uuele süsteemile ei olene majanduslik külg esialgu mitte aukraadist, vaid ametist.

Zuhatused tänkistide väljaõpetami- jeks.

I. Lutsar.

(Järg.)

Sõja algusega tuleb kõik tegelikult sõjaväe teenis- tuses olev tänkistide reserv väeosadest eraldada ja tänkide tagavarasid saata, kust neid juba pä- rast lühikest ettevalmistamist tegewaisse tänkide väe- osadesse saadetakse.

Muidugi, niisugune tänkistide väljaeraldamine on sõja algusel teistele väeosadele kahjulik, sest palju ohvit- sere ja alamohvitseri läheb ära, vähendades seega nende osade juhtivat elementi. Tuleb juba kuhjast pa- hest walida parem. Kuigi sõja algusel igast väeosast kolm-neli ohvitseri ja alamohvitseri eraldakse, ei tee see veel suurt kahju, sest nende puudujääk täien- dakse otsekohe reserviist tulema tagavaraga, päälegi on teiste väeosade tagavara küllalt nii suur, et seda jatk- kub igatahes pooleks aastaks. Ka on teiste väeosade juhtiva elemendi ettevalmistamine palju kergem ja mõtab vähem aega kui tänkistide ettevalmistamine eriti võrreldes jalgväega. Kui mõtame praeguse aja andmed, siis näeme, et jalgväe ja ratsaväe juhtiva elemendi tagavara on liig suur, kuid tänkiste taga- varas pole sugugi. Mõnda saab ka edaspidi olema, kui mitte teostada tänkistide tagavara organiseerimist tegelikult sõjaväe teenistuses. Kuigi sõja algusel tänkis- tide kogu reservi koha tarvis ei lähe, võib ju neid, kuni tarviduse tekkimiseni, ära kasutada tagavara välja- õpetamiseks teistes väeosades.

Tänkide väeosades teeninud juhtivat elementi tema lahtumise puhul tegelikult sõjaväe teenistusest tuleks maakonna rahwawäe ülemate juures erilistelt armele võtta. Mobilisatsioonil puhul ei võid neid mitte teis- tesse väeosadesse määrata, vaid ainult tänkistidele.

Käsitäitja elemendi tagavara loomine on hästi kergem kui juhtiva. Olgugi et ta praegusel ajal kau- nis väike on, suureneb ta nähtawasti iga aastaga.

Iga aasta lahtub tänkide roodust hull sõdureid tegelikult sõjaväe teenistusest ja läheb reservi. Kui nad tegelikult sõjaväe teenistuses tublisti on välja õpetud, ei unusta nad ka eraldu oma spetsialiteeti, ehk kuigi nad lõpuks siiski wahje unustavad, võib nendega tänkide väeosad täiendada päälle lühikest õpetust tagavara tänkide osades. Igatahes käsutäitja elemendi reserv suureneb iga aastaga ja tegelikult sõja- väe teenistuses pole tarvis neist tagavara moodus- tada. Ka kõik reservi lastud sõdurid-tänkistid peavad olema maakonna rahwawäe ülemate juures erilistelt armele võetud ja mobilisatsioonil puhul tuleb määrata neid ainult tänkide väeosadesse. Nagu juba eelpool tähen- dud, nõuab tänkidel töötamine, nende lahingtegewuse juhatamine, nendega ümberkäimine tõsist juhtiva ja juhitava elemendi ettevalmistamist. Praeguse aja olud nõuavad meilt kogu töö algamist sel alal, aja- wiitmine võib saatuslikuks saada.

Waatame siis lähemalt järele, kuidas oleks võima- lik kõige edukamalt häid tänkiste välja õpetada, et nen- dest lüüa esiteks tugew tänkide tegew väeosa ning teiselt ka reservi.

Juhtiva elemendi ettevalmistamine.

Sõjakoolides (alamohvitseride ja sõjakoolis) on muidugi võimata õpilasi tehnilises mõttes hästi ette- walmistada. Selleks oleks tarvis ajutada nende koo- lide juures tänkistide osakonnad, muretsema õpetäitid, tagavara osad j.n.e., mis esiteks tuleks palju maksma ja teiselt kulutaks õpilastel palju aega. Seepärast loobugem sellest mõttest. Õpilasi koolides võib ainult

praktiliselt tutvustada tänkidega, viies õpilasi mõniskord tänkide roodu. Niisuguste tutvustamiste juures ei ole muudugi võimalik sügavamalt tehnilist külge puudutada, ollakse junnitud leppima ainult pealiskaudse tänkide tutvustamisega. Kõiklalt on õpilastele, kui nad kooli lõpetamisel teavad, mida tänk tehnilises mõttes endast kujutab, nimelt: millega ta varustud, kui suur tema käigu kiirus, mille abil ta liigub, misüugusest takistusest ta üle pääseb, misüugused on tema kõige õrnamad ja wigastuste saamise mõttes kardetavamad kohad j. n. e.

Oleks ka väga soovitatav, kui õpilased mõiksid äraõppida täntki juhimise nimetud teadmisi on kõigile ohvitseridele tingimata tarwis. Kuigi nad tänkide õssa teenima ei lähe, tuleb neil tulevates lahingutes üheskoos omi tänkidega töötada ja waenlase tänkide vastu mõidelda. Viimast mõib aga edukalt teha ainult siis, kui tänkide tehnilised ja taktilised omadused on tuntud.

Täntkide taktiline ettevalmistus on sõjakoollides täiesti võimalik ja sellele tuleb suurt tähelepanu pöörata. Koolides peetagu loenguid tänkide lahingtegevusest kõige uuemate allitade järele. Uriritaugu läbi kõik viimase suure sõja tähtsamad lahingud, mis lääne rindel läbiwiidi tänkide osawõtmisel.

Ühe sõnaga, õpilased kooli lõpetamisel peavad juba nõnda kindlasti tänkide taktilist tunda, et neil pole enam spetsiaalkurjusel tarwis palju aega raijata tänkide taktilise tarvitamise tundmaõppimise päale. Spetsiaalkurjusel peavad neid puht-tehniliselt ettevalmistama nende tulewajeks teenistuseks tänkide waeolades.

Kurjuse aeg peab kestma mitte vähem kui 3 $\frac{1}{2}$ kuud. Wähema aja pole võimalik õpilastele anda mingil tingimisel nõutawaid teadmisi. Kogu õpeaeg jagada kolme jär'u: 1) täntki tundmaõppimine, 2) sõjariistade tundmaõppimine, millega täntki varustud ja 3) praktiline õit.

Õgale õpeaja järgule wastab klass. Järgnewalt jaguneb kurjus kolme klassi: täntkilis, sõjariistade klass ja praktilise sõidu klass. Klassid jagunewad omakord osadeks. Täntkilis seisab koos kahelst osast: mootoriosast ja üldisest täntkiosast. Sõjariistade klassis on samutigi kaks osa: suurüksiosa ja kuulipildurite osa.

Ka praktilise sõidu klass jagatagu kahels jaoks: praktiline õit tasasel maapinnal ja õit üle takistuste.

Täntki klass. Selles klassis ei wõi õpeaeg midagi lähem olla kui kaks kuud. Klassis oleks õpeust kõige sündsam läbi wiia järgmise programmi järele:

Et õpilased mootorist, tema osadest ja nende tööst paremini aru saaks, on tormis anda neile lühikesed teated mehaanikast ja füüsikast.

1. Jõud. 2. Surumine. 3. Tõõ. 4. Tõõ üffus — filogrammeeter. 5. Tugewus. 6. Tugewuse üffus. 7. (H. P.) Hobuse jõud ja kuidas seda wälja armatakse. Tõõ ja soojuse ekwivalents. 8. Elektriwõõ: a) kõrge pinewusega; b) madala pinewusega.

Kui õpilased on kindlasti omandand kõik eelpool nimetud teated, wiib iga grupi instraktor oma mehed täntki juurde ja näitab tema lahtridõtmist. Kõige efiteks wõetakse mootor ja käigutakse wälja; päale seda alustakse põhjalikult mootori tundmaõppimist, mis läbiwiitakse niisuguses järjekorras:

1. Tsilindrid: a) misüugune töö nende sees sünnib, b) misüugustel alustel nad peawad olema ehitatud, c) nende jahutus jne.

Kui tsilindrite kohta juba kõik nõutawad teated on omandud, siis on tarwis õpilastele seletada ka wõimalikud wigastused ja nende kõrwaldamise wiisid.

2. Kolb, kolbi sõrm, kolbi rõngad ja õõtswarras: a) mis jaoks nad on, b) misüugusest materjaalist tehtud, c) kuidas neid määratakse.

3. Wäntwõõl: a) tema wajadus, b) misüugusest materjaalist ta peab olema tehtud ja kuidas teda paigutakse laagritele.

Need õjad tunda õpitud, ühendakse kolb õõtswarda abil wäntwõõliga ja näidatakse, kuidas plahwatusse jõud tsilindrist edasi antakse wäntwõõlile, ühtlasi selgitades, misüugust õjri mängiwad selle juures kolbi rõngad; näidatakse, kuidas sünnib nende õjade määrimine mootori töötamise ajal. Lõpuks wõimalikud wigastused, nende kõrwaldamised ja wiisid, kuidas nende õjade wigastusi üles leida, kui mootor töötab.

(Järgneb.)

Cesti ratsawägi 1917. aastal ja temaga ühenduses olevad sündmused.

(Järg.)

J. Riisenberg.

Niisuguse kõwenes L. Komitee seikuford tublisti. Jälle toodi kõik endised asjad ette ja jaadeti 27. det. ratsawäe komiteesse nõudmine, et ratsamehed kõige hiljem 31. det. kell 10 hom. oma sõjariistad läest ära annaksid. Wastasel juhtumisel ahwardati selleks sõjariistus jõudu tarwitada.

30. detsembril olin läbiõidul Wiljandis ja kuuldes siin erutawaid jutte uuest ratsameeste laialisaatmisest läksin L. Komiteesse, et seikuforra kohta kindlaimad teateid saada. Siin nägin, et asi tõsiem oli kui kunagi enne. Kommissar Mihailowski näitas mulle miilitaja ülema kirja ja teatas, et minu poolt kaitsud ratsawägi olla rööwliste bande.

L. Komiteega oli palju raskem läbirääkida kui enne, sest Komitee ruumides wiibis alati jalk Wene sõldatid ja neil oli tegelikult suurem hääleõigus kui L. Komitee liikmetel. Siiski läks mul pikkade waeluste järele, kus ma linna miilitajaülemat armata paljastasin, tõrda sõjariistade ärawõtmist niifauaks edasilükata, kuni asjast huwitud komiteede esitajad kohale jõuawad.

Sellejärele seletasin ratsawäe komitees asja ära ja jalk jaadeti jaadeti XII Armees komiteesse. Mina ise sõitsin E. S. Ulemkomiteesse asjade seikuforra aru andma ja abi otsima.

XII Armees Cesti Komitee poolt sõitis hra Tief, XII Armees E. S. N. L. Komitee poolt dr. Poljanski ja E. S. Ulemkomitee poolt jaadeti mind 2-ks jaanuariks 1918 Wiljandisje. Ühtlasi saatis Cesti diwiisiülem polkownik Laidoner ratsawäele telegrammi, milles sõjariistus wäljaastumine ära keelati.

Minu juhtmõõrdeks oli: ratsawäge wiimase wõimaluseni kaitleda ja äärmisel juhtumisel Wiljandist taganeda. Tõõtama pidin ühiselt polkownik Buzariga.

L. Komitee oli selleks korraks oma jõud mobiliseerinud. Koosolekusaal oli alataja Wene sõldatid teis, kes kaju päale aplodeerijid ja kirjaid. Koosolek kestis pea terve päewa.

Ratsawäelased saatsid meile ka kaks meest abiks, kuid need ei wõtnud kordagi jõna. Seelõõse ei olnud ratsameeste seas ühtegi kõnemest, kes tarwilikul korral wälja oleks wõidnud astuda. Terve kaitsmine langes seega minu ja hra Tiefi õõlgile, kaitsmine mitte erapõõletu kohtu, waid süüdistajate eneste ees.

Waidlused läksid õige ägedaks, ja lõpuks teatas hra Tief, kui XII Armeed demobilisatsioonikomisjoni liige, ametlikult, et wäeojadelt sõjariistade ärawõtmise ja nende laialisaatmine waid demobilisatsioonikomisjoni wõimupiirkonda kuulub. Kuid seda ei pandud tähele.

Samale koosolekule ilmus ka üks Wõhma taluperemees ja nõudis kõikide oma walla peremeeste nimel, et nende hobused, mis praegu wäerewolutsioonilise ratsawäe käes, neile tagasi antaks. Püüdsin küll seletada, et Wiljandimaa taluperemees ennem wäerewolutsionäär on kui kolm aastat liinil wiibinud ratsawäelane, kuid mind ei wõetud kuulda.

Wiimaks otsustati järgmisel päewal ratsawäelaste üleüldine koosolek kokkututsuda, koosolekule nõufogude walitsust toetaw resolutsioon ettepanna ja nõuda, et kõik wäerewolutsioonilised isikud wälja antaks. Jaatawal korral aga neilt sõjariistad ära wõtta ja neid endid laiali saata.

Wiljandimaalt rekwireeritud hobused otsustati omakindlusele tagasi anda.

Teatades kõigest sellest ratsawäe komiteele, kaalusime kõik pääsemiswõimalused läbi. Sõjariistus wäerewolutsionilisele päale ei wõinud mõtelbagi, sest siis oleks linn juurdetoodawate Wene sõjawägede poolt ärapurustud ja ratsawägi oleks ikkagi ülewõimule alla pidanud andma. Ka taganemisperspektiivid ei olnud roosilised. Toidumoon ja raha oli ratsawäel täiesti otsas, ja teel wõis Wene wägedega kokkupõrkamine tulla. Päälegi ei olnud kohta, kuhu minna.

Otsustasime siis kompromisfi teha, et ratsawäge alalhoida.

3-dal jaanuaril oli „Poidu“ seltsi saalis ratsawäelaste üleüldine koosolek. Koosolekul näitaskid kõik L. Komitee liikmed oma kõneolawust ja lõpuks pandi järgmine enne walmistatud resolutsioon ette, mille ratsamehed walides wastu wõtsid:

„Arakuulates Wiljandi Tõõrahwa ja Sõjaw. Komitee otsust 2-ndal jaanuaril 1918. a., otsustab Eesti ratsawäe polgu üleüldine koosolek: Wõhimõttelikult jäädes selle arwamise juurde, et laialisaadetud Maakonnawalitsuse liikmed oma tegewuse eest kohaliku ehit Cesti ja S. Nõufogu juures asuwa tribunaalkohtu alla käiwad, kuid allahelites Täidesaatwa Komitee kui kohaliku meie poolt tunnustatud walitsuse otsusele, on polk walmis ülevaltühendunud L. Komitee otsuses ettenähtud nõudmisi täitma.

Koosolek loodab, et sellega kõik arusaamatused L. Komitee ja polgu wahel on lõpetatud ja tulewikus Eesti ratsawäe ja tõõrahwa esitajad täiesti ühelmeel ja käsitäes ühise eesmärgi sihis — rewolutsiooni wõitude kindlustamiseks — tööle asuwad.“

Alkirjad.

Kui resolutsioon oli wäerewõidetud, nõuti ratsawäelastelt, et nad isikud, kes Maakonnawalitsuse liikmete wabastamist organiseerisid, wälja annaksid. Kuid igasuguste nõudmistele päale waatamata ei nimetanud koosolew ratsameeste fogu ühtegi nime. Ka salajase teadaandmise ettepanek lükkati põlgatusena tagasi.

Et aga kujunenud seisukorra tõttu tingimata mõni mees pidi ohwerdatama, nimetas ratsameeste komitee fakt nime: eraiisil Pitts ja 1-se eskadroni ülem kornet Andrejew.

Sellega loeti kõigilt poolt asi selleks korrats lahendamatuks. Päälegi olid ülesantud mehed Wiljandist eemal ja neid ei saadud kätte. Ratsamehed läksid rahulikult kui iialgi enne koju, ning L. Komitee ühes wäliste komiteede jaadikutega asus töö tagajärgede hindamiseks.

Oli umbes kella 10 paiku õhtul, kui L. Komiteesse neli ratsameest ilmusid ja teatasid, et ratsawäe komitee neilt sõjariistad ära wõtnud ja neid endid polgust wälja saatnud selle eest, et nad enamlasted on. *)

See lühike teade kaalus üles kõik endised resolutsioonid. Ei asutusid asja uurimisele ega kuulatud mingisuguseid meepoolseid wastuwaidlemisi. Otsus oli üks: Ratsawäelastelt tulewad sõjariistad ära wõtta ja ratsawägi ise laiali saata. Iskojole XII esitaja dr. Poljanski teatas paatoslega, et tema äranägemise järele siin waid Wene ja Läti pääsituliid abi wõiwad tuua. Et oma sõnadele rohkem mõju anda, astus ta koha raudtee telegraafi kaudu Walgaga ühendusse ja nõudis ühe Läti ja ühe Wene polgu wiimimata Wiljandisse jaatmist.

Muutudes sel teel päewakangelaseks, arwas ta wõimalikult ratsameestele õigel kallale tungida ja kohalolewate jõududega neilt sõjariistad ära wõtta. Kuid meepoolse ägeda protesti järeldusel andis ta sõna, et ta seda ei tee.

Lõpuks pandi siis ratsameestele ultimaatum ette. See oli järgmine:

„Silmas pidades, et otsus, mis Eesti ratsawäe polgu koosolekul 3. jaanuaril s. a. wäerewõidetud, kus nõufogude walitsust maks.wats tunnustas, nendesamade ratsameeste poolt murtud on seega, et polgu komitee neid sõdadid just sellepärast Tallinna jaadab ja neilt sõjariistad ära wõtab, et nad nõufogu poolehoidjad, otsustas Wiljandi Tõõrahwa ja Sõjaw. L. Komitee:

1) Eesti ratsawäe polgule lõpuliselt ettepanna 4. jaan. s. a. kell 10 homm. kõik lasteriistad ühes lastematerjaliga ja hobused Täidesaatwale Komiteele wäljaanda.

2) Wiljandis asuwaid ratsamehi Tallinna saata Eesti-maa Tõõrahwa ja Sõjawäelaste Täidesaatwa komitee korraldamisele.

See ettepanek on lõpulis ja kui seda ei täideta, siis kutsutakse tarwilised jõud kohale ja wiiake see ettepanek wäerewõimuga täide.

Wastus peab antud saama kell 2 õpsi.“

Alkirjad.

Täidesaatwast komiteest läksin ratsawäe staapi, et siin seisukorra üle aru pidada. Teg oli juba hiline (kell 1/2 1 õpsi) ja staabis wiibis waid wahitrijutaja. Käskisin teda komitee ning ohwitserid kokkututsuda, kuid selgus, et käskjalgu wõimata oli wäljajaata, sest et ratsamehi nulliljal arreteeriti. Otsisin ise mõned ohwitserid ja komitee liikmed korteritest üles ja nad pääsesid staapi.

Tulime ühisele otsusele, et ainus pääsmine oleks põgenemine. Kuid sõiduks puudus toidumoon ja raha, mille eest seda osta. Enam kui pooled mehed olid pühiks koju läinud ja seega oli ratsamehi wähe, mis teehädaohtu suurendas (igal pool oli ju nõufogude walitsus).

Sel ajal teatasid ükssitunud staapi põgenenud ratsamehed, et neile korteritesse kallale tungitud ja neilt sõjariistad ära wõetud. Uhtlast sai teatawaks, et teebale kuulipildujad ülesse on säetud ja et säält ratsamehi läbi ei lasta.

Waba oli waid järwepoolne külg ja seda otsustati tarwitada. Kõik, kel wõimalik, pidid kohe üle järwe Wiljandist wälja jõitma ja Tallinnas kokkusaama.

*) Nagu ratsawäe komitee pärast seletas, olid need mehed ise polgust lahukumiseks soowi awaldanud, mida siis komitee täitnud.

Staab- rittm. Joonson sõitis Wõidu mõisas oleva komandoga terwelt minema. Kolguülem Stolzen sõitis ahjukütjana Tallinna. Kohapääl asju likvideerima jäi ltn. Maiste.

Järgmisel päeval võeti ülejäanud ratsameestelt sõjariistad ära. Sõjariistade äravõtmine sündis korraldust ning muutus olalt rõõvimiseks, kus ühtlasi ratiamehed isiklikult rohkesti kannatajaid. Wenelased võtsid ära pesu, mõned taskukellad jne.

Bibliograafia.

J. Pitka „Minu mälestused maasõja algusest kuni Eesti vabadussõja lõpuni“.

Eesti iseisemuse ajalugu ootab oma kirjutajat. Ja kuna see kirjutamine pikale kipub venima, peame leppima ühikute materjali tükidega sel alal. Iseisemuse saavutamise poliitilist külge valgustab E. Laamann'i kokkuvõtlik broshüür „Eesti lahtumine Veneriigist“, olalt ka J. Poska „Päewaraamat Pariisi rahukonverentsilt.“ Sõjalise külje selgitamiseks on meil olemas ainult ühikud „mälestused“, muude seas ülemalnimetud endise merejõudude juhataja mälestused, mis „Päewalehes“ ilmunud.

Mälestused iseenejst üleüldse, kõnelemata sellest, et nad küllalt täielikud ei ole ja ainult aja sündmusi puudutavad — igatord ka mitte kõige tähtsamaid — selle juures sagedasti vähem tähtsaid sündmusi laiemalt ja enam tähtsaid lühemalt kirjeldades, nõnda kuidas autor neid juhtus nägema, — kannatawad veel selle all, et faktide hindamine on täiesti subjektiivne. Selleks, et kõigest diget pilti saada, on mälestuste lugemisel tarvilik nende autorit tunda ja teada, vähemalt on tarvis teada tema karakteri peajooni. J. Pitka teenused Eesti iseisemuse saavutamisel on kõigil alles sedawõrd wärskelt meeles, et sellest rääkida ei maksa, kuid kõigile pole ta isiklikult tuttav, et tema mälestusi lugedes teatawaid korrektsiime üles leada. Sellepärast arwame tarwiliseks seda küsimust puudutada.

J. Pitka on kõige pealt suur Eesti isamaalane. Wõib olla, et selleks iseäralist hoogu on annud tema perekonna liigete tagasiujumine haarivalitsuse poolt. Igatahes ei ole palju neid, keda selles mõttes J. Pitka kõrwale võits leada. Oma hariduse, ja ametiteadmiste poolest on J. Pitka kauge sõidu kapten ja ühtlasi ka wapper merimees. Oma annete poolest on J. Pitka hea organisaator, karakteri poolest suure tahetõu ja energiaga iijit. Aga kõigi nende merejõudude juhataja ameti tarwis heade omaduste kõrwal polnud J. Pitkal mingisuguseid sõjalisi teadmisi, kuna tema üleüldine haridus mõndagi soowida jättis. Kuidas aga tõusis J. Pitka merejõudude juhataja ameti peale, ja kuidas ta selle ametiga hakkama sai, pealegi nõnda hästi, et tema nimi jäädawalt on Eesti iseisemuse ajalooesse kirjutud? Selle peale peab wastama, et wäejuhatusel filmnähtawalt polnud walikut. On ju teada, et Wene tsaarivalitsuse teaduse järele merewäe ohwitserideks võisid saada ainult aadelseisusest mehed, sellepärast said eestlased ainult sõja ajal ja ainult sõjaaegseteks merewäe ohwitserideks. Wiimaste mereasjanduse teadmised polnud ka kõige laiemad, ja kuna nad Eesti rahwale ka tundmata olid, ei mõinud walik nende peale langea, waid J. Pitka peale, sest wiimase jaatawad omadused ka-

lusid tema eitawad omadused kaugele üle. Ka töötas J. Pitka niisugustes oludes, kus tema eitaw külge teatawalt määralt paraliiseeriti ühest küljest sellega, et tema strateegilised juhtnõõrid ikka sõjawäe ülejuhatajalt sai, teisest küljest sellega, et kuna J. Pitka kätte peaaegjalikult organiseerimine jäi, olid korralduste täidesaatjad ikkagi enam eht vähem õppinud sõjamehed, kuna J. Pitka ligemate kaastööliste ja nõuandjate seas üsna häid merejõudelasi oli, nimelt muulaste seas. Ka ei wõi siin Inglise laewastiku juhi, kelle juures J. Pitka sagedasti käis, mõju tähelepannemata jätta. Samuti peab märkima, et meie laewastikul merisõda, selle sõna täies mõttes, nimelt sõda waenlase laewastikuga, ei tulnudki pidada, waid meie laewastik sõdis harilikult waenlase maawäega. See improviseeritud sõda peeti mõlemalt poolt primitiivsete abinõudega ja teadmistega, ja wõitis see, kes wõitu kindlamine tahtis.

Etteoodud asjaolud on J. Pitka mälestuste lugemisel alati tarwis meelespidada, et sündmuste käiku dieti hinnata. Mälestused ise pakuwad suure hulga wäga huwitawat ja wäärtuslikku faktilist materjali wabadussõjast, iseäranis lahingute peensusi. Kirjeldused aga ise on liig subjektiivsed. Minu teada töötas Eesti iseisemuse kallal palju mehi, keda juures iga ühiku töö teise tööd täiendas ja kaasa aitas.

J. Pitka tööd lugedes, iseäranis algul, jääb aga niisugune mulje, nagu poleks sel alal keegi, peale J. Pitka, töötanud. Tema näib töötawat nagu kõrbes wõi kaaoses. Igal pool loed aga, mis J. Pitka teinud, kuna teiste tegudest eht olukorrast, millest need teod tingitud, juttugi pole. See ei anna aga sugugi wõimalust hinnata, kas need teod ka otsustabekohajad wõi mitte. Samuti on sündmuste hindamine liig subjektiivne. Selle aluseks pole wõetud üleüldine sõjaline seisukord, nagu see ülemjuhatajale eht tema staabile ette kujunes, waid on alati wõetud kohaline olukord, ja sellest kohalikest olukorrast wäljaminees on katjutud üleüldist olukorda hinnata. Isegi mõista, et sarnane hindamine dige pole ja tema teostamine sõjawäljal wäga kahjulik on. J. Pitka mälestustele korrektsiiviks wõib olla ka 1921. a. „Sõduri Elis“ nr. 4 ja 5 äratrükitud Am-bassadori „Mälestused Eesti sõjalaewastikust...“ kus faktide hindamine juba teistsugune on. Nende puuduste peale waatamata peab tunnistama, et J. Pitka mälestused meie kehwa kirjanduse juures wabadussõja kohta hea hulga materjali annawad wabadussõja ajaloo kokkuseadmiseks. Sellepärast tuleb neid lugemiseks soowitada. — t. —

Ilmus trükist

kapten G. Leets'i

„Kurgamõõtja, bussoli ja stereo-toru tarwitamine Wene ja Inglis juurtükide jaoks.“

Lastemärkide kättejhatamine.

44 joonistust. Hind 65 mk. Saada „Sõduri“ toimetusest.

Wastutaw toimetaja: Kindralstaabi polkownik Reef.

Waljaandja: Sõjawäe Opetuskomitee.